

Қазақстан 2050

V ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ФАРАБИ ОҚУЛАРЫ

Алматы, Қазақстан, 3-13 сәуір, 2018 жыл

«ҒАЛАМДЫҚ ӘЛЕМДЕГІ ҚАЗІРГІ ҚАЗАҚСТАНДЫҚ МӘДЕНИЕТ» атты халықаралық ғылыми конференция МАТЕРИАЛЫ

Алматы, Қазақстан, 7 сәуір 2018 жыл

V МЕЖДУНАРОДНЫЕ ФАРАБИЕВСКИЕ ЧТЕНИЯ

Алматы, Казахстан, 3-13 апреля 2018 года

МАТЕРИАЛЫ

международной научной конференции «СОВРЕМЕННАЯ КАЗАХСТАНСКАЯ КУЛЬТУРА В ГЛОБАЛЬНОМ МИРЕ»

Алматы, Казахстан, 7 апреля 2018 года

V INTERNATIONAL FARABI READINGS

Almaty, Kazakhstan, 3-13 April 2018

MATERIALS

International scientific conference «MODERN KAZAKHSTANI CULTURE IN THE GLOBAL WORLD»

Almaty, Kazakhstan, 7 April 2018

МАЗМУНЫ - СОДЕРЖАНИЕ

СЕКЦИЯ 1 КАЗАҚСТАНДЫҚ МӘДЕНИЕТТІ ЗАМАНАУИ ӘЛЕММЕН СӘЙКЕСТЕНДІРУ/ИДЕНТИФИКАЦИЯ КАЗАХСТАНСКОЙ КУЛЬТУРЫ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ

<i>Борбасова Қ.М., Айтбаев С.Ғ.</i>	
Жастар ортасындағы радикалды ағымдардың діни көзқарастары.....	3
<i>Абишева А.К., Абдулина Н.А.</i>	
Қазақ мәдениетінің құндылықтары мен қазіргі заманғы сәйкестілік мәселесі.....	8
<i>Қанағатова А.М., Сапарова Д.Р.</i>	
Z ұрпағының мәдениетін зерттеудің теориялық негіздері.....	11
<i>Бейсенов Б.К., Игисенова А.</i>	
Зайырлы елдегі рухани жаңғыру және діни сана мәселесі.....	14
<i>Мейірбаев Б.Б., Тутинова Н.Е.</i>	
Конфликт-әлеуметтік өзара әрекеттесу түрі ретінде.....	18
<i>Уркумбаева А.Р., Баймолдаева М.Т., Дүйсебаев Б.Ш.</i>	
Социальная политика в условиях модернизации общества Казахстана.....	22
<i>Тінәсілов М. Д., Уркумбаева Ә. Р., Ұзақова С. А.</i>	
Қазақстандағы саяси және әлеуметтік-экономикалық жаңғыртудың қалыптасуы.....	25
<i>Уркумбаева А.Р., Баймолдаева М.Т., Дүйсебаев Б.Ш.</i>	
Особенность социального потенциала экономики в территориальных системах РК.....	28
<i>Исмагамбетова З.Н., Карабаева А.Г., Балпанов Н.М.</i>	
Опыт формирования культуры толерантности в Казахстане.....	31
<i>Байтенова Н.Ж., Нуриханов А.А.</i>	
Роль и место новых исламистских течений в системе казахстана и мировой геополитики.....	34
<i>Ғабитов Т.Х., Жексембі Ә.А.</i>	
Күйшінің өмірі мен шығармашылық өнер даралығы.....	36
<i>Есдәулет Е.</i>	
Қазақ даласының әл-Фарабилері.....	39
<i>Сайлаубекқызы А.</i>	
Религия и идентичность.....	41
<i>Мантаева Т.</i>	
Жаһандану процесінің қазақ мәдениетіне тигізген ықпалын зерттеу.....	44
<i>Есекеева Э.Ф., Ибрагимов А.</i>	
Образ Люцифера: происхождение и современность.....	46
<i>Дәулет Ж.</i>	
Шаманизм в Корее.....	50
<i>Қарыбаева А.Н., Шарипова А.</i>	
Церковное искусство: Микеланджело Буонарроти.....	52

СЕКЦИЯ 2 КАЗАҚСТАННЫҢ САҒЫЛЫҚ МӘДЕНИЕТІ:РӘМІЗДЕР, АРТЕФАКТІЛЕР, ҚҰНДЫЛЫҚТАР, ҰЛТТЫҚ КОД ЖӘНЕ ҰЛТТЫҚ ИДЕЯЛАР/САКРАЛЬНАЯ КУЛЬТУРА КАЗАХСТАНА: СИМВОЛЫ, АРТЕФАКТЫ, ЦЕННОСТИ, НАЦИОНАЛЬНАЯ ИДЕЯ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ КОДЫ

<i>Ғабитов Т.Х., Әбікенов Ж.О.</i>	
Қорқыт Ата кешенін прагматикалық талдау.....	56
<i>Молдабеков Ж. Ж.</i>	
Әл-Фараби қағидасы – ынтымақтасу ұстанымы, ұлттық ойланудың арқауы.....	60
<i>Исмагамбетова З.Н., Құдайбергенов С.Е.</i>	
Музей мәдени институт ретінде: қалыптасуы мен тарихы.....	62
<i>Байтенова Н.Ж., Қантарбаева Ж.О., Камалова Ф.Б.</i>	
Сыр өңіріндегі киелі орындар.....	66
<i>Жолдубаева А.К.</i>	
Развитие туризма в современном Казахстане: реальные и потенциальные возможности.....	69
<i>Алимжанова А.</i>	
Ұлы Жібек жолында мәдени туризмді жандандыру мүмкіндіктері.....	73
<i>Мажсен Е.К.</i>	
XV-XVIII ғғ. жыраулар шығармашылығындағы дін мәселесі.....	78

	<i>Бағашаров Қ.С., Шалабаев Қ.К.</i>	
	Мемлекет пен дін қатынастарының қалыптасу ерекшелігі	82
	<i>Борбасова Қ.М., Мустафина Ж.Д.</i>	
	Қазіргі діни санадағы рәміздің орны	84
	<i>Масалимова Ә.Р., Басқынбаева Н.К.</i>	
	Қазақ мәдениетіндегі әйел образының трансформациясы: Абайдың Әйгерімінен Байзақова	
	Айжанға дейін	88
	<i>Масалимова Ә.Р., Даулетова Г.О.</i>	
	Мемлекеттік рәміздердің қоғамдық сананы қалыптастырудағы ықпалы	91
3	<i>Тұрар А.</i>	
	Діни символизм	93
8	<i>Жүзей М.А.</i>	
	Ислам діні және ұлттық рухани құндылықтар	96
11	<i>Мухитдинов Р.С., Байзақ М.М.</i>	
	Тақырыптың танымдық моделі	98
14	<i>Сакмурзаева А.К.</i>	
	Постмодернизм және оның мәдениетке ықпалы	101

СЕКЦИЯ 3 РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ: ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ ГЕНДЕРОЛОГИЯСЫ/ РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ: ГЕНДЕРОЛОГИЯ КАЗАХСКОГО НАРОДА

	<i>Бегалинова К.К., Ашилова М.С., Бегалинов А.С.</i>	
	Космоцентрическое мировоззрение как фундамент казахской культуры	104
	<i>Тинасилов М.Д., Узақова С.А., Дүйсебаев Б.Ш.</i>	
	Социальная защита населения в условиях семейной сплоченности общества РК	107
	<i>Тінәсілов М. Д., Үркүмбаева Ә. Р., Ұзақова С. А.</i>	
	Қазіргі «Қазақстан – 2050» әлеуметтік және саяси жағдайларын рухани жаңғырту	110
	<i>Қурманалиева А.Д., Тунгатов У. А.</i>	
	Рухани жаңғыру аясындағы дінтанулық білімнің өзектіленуі	112
	<i>Бағашаров Қ.С., Шайкенова Р.С.</i>	
	Хиджаб тағу мәселесі	115
	<i>Мухитдинов Р.С., Үйсембаев Б.А.</i>	
	Әдет-ғұрып және оның пәтуа шығарудағы орны	119
	<i>Найзабаева Г.А.</i>	
	Рухани жаңғыру: «Жібек Жолы» өркениеті	123
	<i>Kurmanalieva A.D., Orinbekov N.O.</i>	
	The spread of Islam in the Kazakh society at the end of XIX century	125
	<i>Затов Қ.А., Большабаева А.</i>	
	Исламдағы гендерлік теңдік мәселесі	129

СЕКЦИЯ 4 ҚАЗАҚСТАННЫҢ РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ АЯСЫНДАҒЫ КИЕЛІ ЖЕРЛЕРІ/ САКРАЛЬНЫЕ МЕСТА КАЗАХСТАНА В ДУХОВНОМ ВОЗРОЖДЕНИИ

	<i>Габитов Т.Х.</i>	
	Диалог цивилизаций и сакральная культура тюрок	132
	<i>Жолдубаева А.К., Құлмұжанов Н. Е.</i>	
	Мировоззрение как отражение духовного мира древних тюрок	135
	<i>Алейников М.В.</i>	
	Историко-культурное значение литературно-мемориального дома-музея Ф.М. Достоевского в городе Семей	140
	<i>Ашилова М.С., Бегалинова К.К., Бегалинов А.С.</i>	
	Тотемизм протоказахов: сущность и особенности	144
	<i>Қулахметова М.С., Сматулаева А.</i>	
	The history of formation of methodists church in Pavlodar	148
	<i>Begalinova K.K., Israilova A.</i>	
	The spreading of Islam in the Kazakh steppes	150

3. Шляхтина Л. М. Современная методология реализации образовательной функции музея // Важский край. Источниковедение, история, культура: исслед. и материалы. Вельск, 2004. Вып. 2. С. 126.
4. Қазақ Совет Энциклопедиясы. – Алматы, 1976. – Т.8. – 569 б.
5. Қазақ КСР 4 томдық қысқаша энциклопедиясы / Бас ред. Нұрғалиев Р. – Т.3. – Алматы: Қазақ Совет энциклопедиясының бас редакциясы, 1988. – 632 б.
6. Сотникова С.И. Музеология: Пособие для вузов. – М.: Дрофа, 2004. – 192 с.
7. Аманжол И. Музейные трагедии // Деловая неделя. – 2007. – 15 июня 23 (751). – С.14
8. Инвентарная опись музейных экспонатов // ҚР ОМА 81-к., 1-т., 1316-іс, 222-п
9. Исторические и краеведческие музей СССР. Каталог / Годунова Л.Н., Гришина М.А., Дворецкова В.Ю., Дукельский В.Ю. и др. Отв. ред. Шумная Т.Г. – М., 1988. – 540 с.
10. Уральский областной историко-краеведческий музей. Путеводитель. – М.: Союзрекламкультура, 1990. 3-с

НАҒИМА БАЙТЕНОВА
ЖАННА ҚАНТАРБАЕВА
ФЕРИДЭ КАМАЛОВА

СЫР ӨңІРІНДЕГІ КИЕЛІ ОРЫНДАР

Сананы жаңғырту жұмысы мәдени жадқа, символикалық, киелі және мәдени-тарихи нысандарға негізделуі тиіс. Киелі жерлер немесе рухани қасиетті орындар – халықтың рухани дәстүрінің тірегі. Сыр бойында осындай орындар көп.

«Әрбір халықтың, әрбір өркениеттің баршаға ортақ қасиетті жерлері болады, оны халықтың әрбір азаматы біледі. Бұл – рухани дәстүрдің басты негіздерінің бірі», – деген еді Елбасы өз мақаласында.

Міне, көне заманнан өркениет ізі өшпеген Сырдың бойы қасиетті жер болып табылады. Сол себепті, тарих көзімен қарағанда кешегі, яғни кейінгі ортағасырлық пантеонға айналған ірі қорымдар немесе киелі саналып кеткен тарихи орындарға тоқталмас бұрын өңіріміздің киелі (қасиетті) орындарының орналасуы, мерзімделуі және ерекшеліктерін талдауды жөн санадық.

Бұл кезеңге жататын Қызылорда облысы аймағында бірнеше жүздеген қасиетті орындар бар. Соларды қысқаша талдап, алдыңғы зерттеулерге тоқталсақ.

Мемориалды-ғұрыптық құрылыстардың (туыстық қорымдар (молалар) және ірі туыстық жерлеу қорымдары) Арал маңындағы малшы-көшпенділердің индикаторы ретінде тарихи маңызы зор. XIV-XVII ғасырларда қазақ халқының ғұрыптық сәулет өнері: тастан жасалған, қамкесектен және күйдірілген кірпіштен тұрғызылған кесенелер, «төрткұлақ» түріндегі қоршаулар, саркофаг-жәшіктер, бағана тастар (құлпытастар) және т.б. мемориалды-ғұрыптық кешеннің қалыптасуына негіз болды.

Ғұрыптық құрылыстардан Ақтас, Балдық және Қалжан ахун мешіттері қызығушылық тудырады. Ақтас мешіті Сырдарияның төменгі ағысы бойындағы монументалды-күмбезді құрылыс болып табылады. Мешіттің ғимараты күйдірілген кірпіштен тұрғызылып, негізгі жоспарында шаршы пішінді болып келеді. Қазіргі кезде ғимараттың ішкі көрінісіне өзгерістер енгізілген.

Сырдарияның төменгі ағысындағы белгілі Қалжан ахун мешіті өзі қайтыс болғаннан кейін жанұялық қабірге айналған. Ескерткіш – зор көркемдік және тарихи маңызға ие.

Дала күзетшісі секілді алыстан мұнарланып тұратын мұнаралар Сырдың төменгі ағысы аймақтарында ғана кездеседі. Олардың саны 50-ге жуық. Мұнараларға ғылыми-зерттеулер жүргізген архитектор Э.Байтенов оларды тек Сыр өңіріне ғана тән екендігін айтады. Бегім ана, Сараман Қоса және Ұзынтам мұнараларын бүгінде халық киелі санап кеткен [1, 155-157 бб.].

Ортағасырлық кесенелер қатарында – Оқшы ата, Асан ата, Жүніс ата, Қасым ата кесенелерінен сәулет өнерінің ерекше белгілерін байқауға болады. Алғашқы екі ескерткіш Сырдарияның төменгі ағысындағы (XI-XII ғасырлар) тұңғыш мұсылмандық кесенелердің қатарында және құндылығы жағынан зор маңызға ие. Қызылордадан Сығанаққа барар жолда орналасқан бұл ірі қорым оғыз-қыпшақ дәуірінің пантеон десек те болады.

XVI-XX ғасырдың басындағы кесенелер тобы күйдірілген кірпіштен тұрғызылып, Сырдарияның төменгі ағысы бойына ислам дінін әкелген араб дін таратушыларының ұрпақтарымен байланысты – Мүлкәлән (Молда-калан), Қорасан ата, Қылышты ата, Асанас ата, Сүнбибі (Шыңкыз әулие), Құлболды ишан, Айқожа ишан, Қарасопы кесенелерін атауға болады [2, 87 б.].

Қазақ мемлекеттілігінің қалыптасуындағы алғашқы ғасырлармен байланысты ескерткіштер – атап айтсақ, найман тайпаларының негізін қалаушылардың бірі Төлегетай ата кесенесі. Қамкесектен тұрғызылған ғұрыптық қоршаулар Алатағы қорымы мен Белен ана, сондай-ақ атакты мерген Байғана кесенесі, Бөрібай батыр және Бесқыз қорымындағы (Бестам) кесенелер де ерекше сәулет өнерінің туындылары. Олар Сарысу өзенінің төменгі ағысы мен Телікөл көлінің маңайында орналасқан.

Ислам діні мен мәдениетін Орта Азия мен Сыр бойында уағыздаудың көш басында тұрған Қорасан атаның қадір-қасиеті уақыт өткен сайын биіктеп келеді. Оның ұлылығына бас иген Қорасан атаның (Әбдіжалил бабтың) туған ағасы Ысқақ бабтың жетінші ұрпағы Қожа Ахмет Иассауи 63 жасына келіп, қылуетке (жер асты мекені) түскенге дейін әр жылы Ораза, Құрбан айт намаздарында осы Қорасан ата басына келіп Құран бағыштап, Меккедегі Қағбатілләның осындағы көшірмесіне жүзін беріп намаз оқып қайтады екен.

Аңыз әңгімелерге сүйенсек, бамдат намазын оқып тұрғанда Қорасан атаның тұла бойы қорғасындай еріп тұратын болған екен. Ислам дінін уағыздаумен қатар жүйке, қояншық, шешек ауруларын емдеп жазатын болыпты. Қорасан ата өзі өлсе де рухы өлмей мазар басына түнеп, перзент сұраған ерлі-зайыптыларға ұл сұраса ұл, қыз сұраса қыз берген. Бұл жөнінде қазақ халқының эпостық жырларының бірі – Қобыланды батыр жырында Қорасан атаның киесі туралы айтылады [5].

Тағы бір деректерге көз салсақ, сол заманда бауыры Ысқақ бабпен бірге 150 мың әскермен дін жолындағы жорыққа аттанады. Шам қаласынан Бағдатқа, Исфаханға, одан Мазандеран, Серахс, Балх, Бұхара, Шахрисябз, Самарқан, Өзгент және Ош шаһарларына ислам дінін орнатады. Ферғанаға жеткен кезде үш бағытқа бөлінеді: бірі – Қашқар мен Жаркентке, екіншісі – Сырдарияның сол жағасымен Жетікентке және Отырарға, ал үшіншісі Сырдарияның оң жағасымен Шаш (Ташкент) және Исфиджап (Сайрам) шаһарларына қарай аттанады.

Әбдіжалил баб Ходжендті (Сырдың Өзгенти немесе Қыр Өзгенти) қоршау кезінде қаза болады. Мұны естіген бауыры Ысқақ баб әскерімен келеді де Ходжендті алып, Өтеміс ханды өлтіреді. Тұрғындарына мұсылмандықты қабылдатады. Аңыз бойынша оның лақап аты Қорасан екен. Қорасан аталуына себеп болған жәйт: шешек шыққан жанның үстінен аттаса, науқас көп ұзамай сауығып кететін көрінеді. Қорасан ата (Әбдіжалил баб) мен оның ұлы Хұсайын баба (Хұсайын Ғази) зираттары қазіргі Жаңақорған ауданының жерінде орналасқан [5].

Қорасан атаның қасиетіне тәнті болған халық кесенесіне зиярат жасап, Құран бағыштап, Алладан тілек тілейді.

Оқшы ата, Қорасан ата – киелілер ордасы. Қойнауы құпияға толы Сыр өңірінде көненің көзі де, бүгіннің өзі де бар. Қасиетті Сыр топырағы бүкіләлемдік тарихта өзіндік орны бар өлке. Ата-бабамыздың ежелден кіндік қаны тамып, ұрпағын өрбіткен киелі мекенінде бүгінгі кезеңде жадынан өшпейтін асылдың сынағындай небір мұраларымыз бар. Ежелгі өркениеттің белгісі ретінде сыры кетсе де сыны кетпеген ғажайып тарихи ескерткіштер мен мазарлар соның куәсі. Осындай тарихи мұраларды қорғау – халқымыздың сан мың ғасыр бастан кешкен тарихын, мәдениетін, өнерін, салтын, тілін қорғау деген сөз. Осы бағытта тарихи-археологиялық және сәулеттік ескерткіштерді қайта қалпына келтіру, сондай-ақ жұртшылыққа олардың құндылығы мен маңызын таныту, жас ұрпақ тәрбиесіндегі алар орнын арттыру жөнінде біршама іс-шаралар жүргізіліп отыр.

Қазақстанның киелі жерлерінің картасына Қызылорда облысынан 12 ескерткіш енді. Олардың қатарында археологиялық Сығанақ, Жанкент, Шірік рабат, Жент қалашықтары бар. Сонымен қатар Қорқыт ата, Оқшы ата, Қорасан ата кесенелері де осы тізімді толықтырды. Келесі жылы көне қалалардың орнында қазба жұмыстары жалғасын табады. Қызылорда облыстық тарихи және мәдени ескерткіштерді қорғау жөніндегі мекеме мамандары киелі жерлер картасына Сыр өңірінен тағы 9 нысанды ұсынбақ. Одан бөлек өңірлік маңызы бар 35 ескерткіштің қорғау аймағы белгіленді. Аймақта музей экспозицияларын жанарту сынды жобалар да қолға алынуда. Ғалымжан Садықов, облыстық тарихи және мәдени ескерткіштерді қорғау мекемесінің бөлім басшысы: «Енді Қызылорда облысы бойынша алдағы жылдарда осы орталық қызметкерлері тарапынан қасиетті орындарға экспедиция ұйымдастырылады. Соның нәтижесімен үлкен энциклопедиялық жинақ пен Қазақстанның киелі жерлерінің интерактивті картасы әзірленеді» - дейді [6]. Бұл қаралған мәселелер мен қабылданған шешімдер Елбасының «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты бағдарламалық мақаласында көрсетілген басымдықтарға негізделіп отыр.

Көз ілеспес шапшаңдықпен даму үстіндегі жаһандану дәуірінде ұлттық жадымыз бен ел тұтастығын, рухани қазыналарымызды сақтап қалу — аса маңызды. Тәуелсіздігіміздің алдыңғы шірек ғасырын, тарихымыздың алғашқы бөлімі деп алсақ, енді ел тарихының негізгі бөлімі басталды деуге болады. Елбасымыз мемлекетіміздің қарыштап жан-жақты дамуы үшін қоғамды модернизациялауды жіктеп берді. Осы ретте Қызылорда облысы еліміздегі рухани мәселелерде алдағы орында болуы тиіс. Өйткені, қаймағы бұзылмаған Сыр елі — Алаштың анасы!

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Сыр елі. Қызылорда обл. энциклопед. - Алматы, 2005. - 496 б.

... (Перевод) Алматы, 2009. - 308 б.
 ... Алматы, 1996. - 234 б.
 ... Алматы, 2014 г. «Ақиқат» деп аталды. Электрондық ресурстар: <http://www.kazakhstan.kz> (18.07.2017) (аймақтар бойынша); <http://www.kazakhstan.kz> (15.12.2017 ж.).

РАЗВИТИЕ ТУРИЗМА В СОВРЕМЕННОМ КАЗАХСТАНЕ: РЕАЛЬНЫЕ И ПОТЕНЦИАЛЬНЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ

АЖАР ЖОЛДУБАЕВА

В современном мире туризм является одной из высокодоходных и наиболее динамичных отраслей экономики. По экспертным оценкам в мире ежегодно совершается до 900 млн. туристских поездок; в среднем туристы тратят около 100% мирового валового продукта, 5% общей суммы налогов поступлений. На сегодняшний день туризм рассматривается как отрасль, стимулирующая местную экономику, повышающая благосостояние и влияющая на качество и уровень жизни населения страны.

Казахстан вряд ли можно назвать популярным туристическим направлением. На сегодняшний день туристы предпочитают отдыхать с друзьями и родственниками, проживающими в нашей стране, путешественников привлекают зарубежные страны.

Однако такая ситуация вовсе не означает, что в Казахстане нечего смотреть и делать. Отнюдь нет. Казахстан – это современная и динамично развивающаяся страна, которой есть, что показать и чем удивить своих гостей.

Казахстанский туризм имеет ряд видов, приведенных в таблице 1. В ней выделены подвиды туризма по региону, уровню и тематическому виду. Следует отметить, что данная классификация не претендует на полный охват, так как по каждому подвиду туризма можно создать огромное множество различных турпродуктов.

Таблица 1

Виды туризма по регионам Казахстана (классификация по тематическому виду)	
	Южный Казахстан: экологический, горный, пеший, исторический, экскурсионный
	Северный Казахстан: экологический, лыжный, пеший, экскурсионный
	Центральный Казахстан: экологический, экскурсионный, водный, исторический, спелеологический
	Восточный Казахстан: экологический, горный, познавательный, экскурсионный
	Западный Казахстан: экологический, водный, пеший, экскурсионный, исторический, паломнический

В заключение хотелось бы отметить, что представлено каждым регионом. Северо-Казахстанская область знаменита своими историческими памятниками – курганами, мавзолеями, крепостями, мавзолеями и древними городищами: Туркестан, мавзолей Есим-хана, мавзолей Ходжи Ахмеда Яссыуи и султана Ондана, древний город Испиджаб, известный мавзолеем